

Et glimt af livets gåde?

Af Charlotte S. H. Jensen

© Artiklen citeres med titel, forfatternavn og angivelse af at den er offentliggjort i "Danske Museer" 2007/4.

Interessen for slægtsforskning er måske den mest udbredte og hastigst voksende historiske hobby. For alle kulturarvsinstitutioner kan interessen for den personlige historie fungere som en rød tråd ind i den fælles fortid. Også på museerne.

*Hvert skimlet skrift, hver skjoldet alterbog
har glemt et gran af slægtens ve og våde
nu skal de røbe mig, hvad vej jeg drog,
og løfte mig en flig af livets gåde.*

Ordene er Jeppe Aakjærs, og de blev skrevet i 1916 til "Historisk Stævne" i Skive samme år. Det er vendinger, der efterhånden har 90 år på bagen, hvilket man jo også godt kan høre. Men Aakjær har næppe helt uret. I en mere nutidig formulering handler det om interessen for at nå en større erkendelse om den personlige identitet og afdække personlige historiske kontekster. Det er måske en del af det, som får mennesker i tusindvis til at lede efter netop deres slægtshistorie.

Et enormt potentiale

Interessen for genealogi er faktisk overordentlig stor. Kigger man over sundet, findes der ca. 60.000 medlemmer i det svenske landsforbund for slægtsforskere, og det skønnes, at ca. 200.000 svenskere slægtsforsker. Der er ikke tilsvarende opgørelser over antallet af danske anejægere, men et sted i omegnen af de 40.000 aktive kunne være et godt gæt. På de statslige arkivlæsesale ligger besøgstallene i størrelsesordenen 70.000 – 80.000 gæster pr. år, lokal- og stadsarkiver kan mønstre ca. 100.000 besøgⁱ og hovedparten af gæsterne er slægtsforskere. Op imod 70.000 brugere har registreret sig på arkivalieronline.dk, som rummer originale kirkebøger og folketællinger. Der er tale om en hardcore-site, hvor brugerne selv skal finde og – ikke mindst – læse de gamle kilder i original. Dansk Demografisk Database hvor man kan søge på personnavne i fx folketællinger, har i gennemsnit 5.000 besøg om dagenⁱⁱ. Der er naturligvis personer som optræder i flere af de nævnte statistikker, online-

ressourcerne har også udenlandske brugere, men der er ingen tvivl om, at interessen er stor. Tilsammen er lidt under 10.000 danskere organiserede gennem de tre landsdækkende slægtshistoriske sammenslutninger.

Det er langt fra sikkert, at interessen for slægtshistorie har toppet. Der er ikke udarbejdet danske undersøgelser, men der findes tal fra Storbritannien, hvor den stedlige ABM-styrelse i 2003 gennemførte en undersøgelse under titlen "Listening to the Past, Speaking to the Future". Her blev ca. 1.700 ikke-arkivbrugere spurgt, og det viste sig, at hele 44% egentlig godt kunne forestille sig at gå i gang med slægtshistorie. Næsten lige så mange (37%) ytrede interesse i lokalhistorie, som også udgør en vigtig del af identiteten og for mange er nært forbundet med genealogien. Netop i Storbritannien har det stedlige genealogiforbund for kort tid siden, i samarbejde med bl.a. BBC og arkivvæsenet, afholdt et stort fler-dages event med titlen "Who do you think you are?" opkaldt efter et tv-koncept der er en smule i stil med "Familiejagten". Heri deltog både en række berømtheder, fx Jeremy Irons og Nigella Lawson, samt en række kendte genealoger, som kunne hjælpe gæsterne med deres forskningⁱⁱⁱ. Også fra Sverige er der tal som tyder på, at der er mange slægtsforskere, som endnu ikke er kommet ud af skabet. Forlaget Gensline har i samarbejde med SIFO (svenskerne Gallup) har foretaget en undersøgelse som angiver, at ca. 2 millioner svenskere godt kunne tænke sig at komme i gang med at slægtsforske.^{iv}

Historie hobby for hverdagsdanskere

De svenske og engelske tiltag er langt fra den traditionelle opfattelse, hvor begrebet slægtsforskning gav associationer til en lille gruppe ældre herrer, der brugte deres otium på at sammenstille en anetavle –eller måske ligefrem en stamtavle, dvs. en liste, der kun går videre med efterkommere i mandsled. I dag findes stamtavlen stort set ikke i den folkelige slægtsforskning, naturligvis vil de fleste også have et indblik i formødrenes liv og færden. Slægtsforskeren er som regel ikke en person, som har en akademisk baggrund eller som hidtil har haft boglige interesser. Dette sagt for at understrege, at den "almindelige slægtsforsker" er en person uden særlige forudsætninger.

Slægtsforskeren er heller ikke altid dén, som har fundet "Historie" som emne eller skolefag vedkommende og interessant. Men viden om slægtens historie er noget andet. Det er en indgang til væsentlige brikker i det puslespil, der udgør individets egen identitet.

De fleste familier rummer deres egen mundtlige historie og det er ofte denne, som giver inspirationen til slægtsforskningen. Der er en myte eller påstand, som skal undersøges, og det specielle er, at det er den interesserede selv, som definerer projektet og jager de kilder, der skal bruges. Det er en aktiv hobby, som giver en unik mulighed for at stille sine helt egne spørgsmål til historien og finde sine egne svar ved at fortolke de originale kilder. En praktisk

undersøgelses- og erkendelsesproces, som ellers er forbeholdt akademiske forskere og professionelle.

En kilde til færdigheder, viden og erkendelse

Arbejdet med at identificere de hedengangne generationer giver udøveren helt nye kompetencer og færdigheder. Det får i tusindvis af hverdagsdanskere til at gå i krig med vanskeligt tilgængeligt stof som fx administrationshistorie og til at lære et uddødt alfabet. Det er en uomgængelig nødvendighed for at kunne læse kilderne før 1875. Til færdighederne hører også viden om, hvordan kulturhistoriske institutioner fungerer og hvilke kilder, de forskellige typer af institutioner opbevarer. At betjene en PC, skrive sine fund ind i et særligt program, at surfe på nettet, finde nye ressourcer og bruge udenlandske databaser – og måske maile med andre, endog i udlandet, der har interesse i samme slægter. Alt dette hører til de kompetencer som slægtsforskeren erhverver sig. Grundlæggende kildekritik er også vigtigt, man må lære at vurdere forskellige kildetyper og oplysningers troværdighed og afveje dem imod hinanden. Danske slægtsforskere har generelt en god standard, hvad dette angår, ingen er interesseret i at sidde med en anetavle, der er fuld af forkerte forfædre.

Der er aldrig lavet undersøgelser, som helt præcist dokumenterer, hvad det er som driver alle disse mennesker ind i den helt nære fortid. Men et godt gæt kunne være, at det handler om kombinationen mellem den tidligere nævnte identitetsforståelse og glæden ved en både selvtilrettelagt og selvstyret læringsproces, der giver nye færdigheder og sociale kontakter. Det er en proces, som ud fra en helt personlig tilgang anskueliggør, at mennesket er "historieskabt og historieskabende".

Slægtshistorien har andre kvaliteter end den mere almene, politiske og samfundsmæssige historie. Den kommer ganske enkelt tættere på individet i nutiden. Den giver et møde med en lang række historiske begivenheder og forhold, som kan være en indgang til den mere almene og abstrakte Danmarkshistorie. For de fleste er anetavlen kun skelettet, og en stor del af udfordringen handler om at få "kød på anerne" dvs. at få viden om den materielle og åndelige verden, som de levede i.

Fortiden som redskab i nutiden

Denne konkrete og nære viden om ens eget ståsted måske være med til at give fastere grund under fødderne. Dette var i hvert fald én af de pointer, som den daværende svenske kulturminister Leif Pagrotsky nævnte, da han i sommeren 2005 åbnede de svenske slægtsforskerdage i Göteborg. Slægtsforskerdagene trak fulde huse, og mange mennesker måtte gå hjem igen, da man til sidst ikke kunne lukke flere ind på Göteborgs Museum, hvor arrangementet blev afviklet. Pagrotsky sagde bl.a. at *"Frågan om identitet är alltid aktuell. Kanske blir det ännu viktigare i den utveckling vi är en del av just nu, med globalisering, en*

ständigt pågående rörelse över världen. Kanske blir det då allt viktigare för oss, att få tag i vår historia: för att få syn på oss själva, i nuet.”^v

Med andre ord handler den genealogiske interesse ikke blot om lysten til at opstille en anetavle over forlængst formuldede forfædre og –mødre, men nok så meget om at erhverve redskaber til at håndtere nutiden med.

Genealogi på museer

Museer er generelt utroligt gode til at opfange nye trends. Der tilbydes strikkecaféer, soldateropvisninger, blomsterdage og mange andre spændende aktiviteter, som både kan bringe folk til institutionen og berige den enkeltes interesse med en kulturhistorisk dimension. At anvende også genealogien som et aktiv for museerne bliver i stigende grad muligt, eftersom flere og flere kilder og ressourcer er tilgængelige på nettet og dermed kan indgå i aktiviteter hos alle medlemmer af ABM-familien. I princippet er der intet der hindrer, at museer kan afholde kurser, læsegrupper og studiekredse omkring genealogi, på samme måde som det sker på fx landets biblioteker, og her inddrage både museets rum og samlinger.

Ikke mindst når det gælder kontekstualiseringen af de mere almene kulturhistoriske oplysninger, som slægtsforskerne arbejder med, har museerne et betydeligt potentiale.

Historikere og etnologer har en stor viden om den ikke-materielle verden, som anerne var en del af. For hvad betød det i praksis at en formoder blev "publice absolveret" og hvordan var arbejdsforholdene egentlig for den forfader, som arbejdede på en tobaksfabrik som dreng? Slægtsforskningen er en rød tråd ind i den almene Danmarkshistorie og kan dermed også være en rød tråd ind i individualiseret oplevelse af museernes samlinger.

Når ordforrådet via skifteprotokollerne er udvidet med ord som "ølfjerdning", "tængsel" og "suleolden" bliver besøg på et frilandsmuseum aldrig det samme igen. Brudehovedtøjer, laugsskilte og husgeråd i museets samling bliver – skønt almene – personligt vedkommende gennem anknytning til personer og forhold i egen slægt. På denne måde kan institutionernes viden og indhold bringes i spil overfor en både stærkt dedikeret men også voksende målgruppe. Et interessant spørgsmål er i denne forbindelse også, om fremtidens museumsgæster vil stille sig tilfreds med netop at være *gæster*, som ved hvert besøg ser de samme genstande og læser de samme tekster som alle andre. En mulighed er, at vi vil opleve en udvikling, som ligner den, der kan iagttages på internettet. I den virtuelle verden bliver kravet om at være aktiv deltager og medproducent i brugerstyrede, vedkommende universer stadigt mere markant.

Gennem aktiviteter, der gør brug af de mange redskaber og ressourcer som nettet tilbyder, kan individets personlige historie blive adgangsbillet til den historie og de samlinger som

museerne ønsker at formidle. Denne adgang til eftertanke om egen identitet og øget historisk bevidsthed løfter vel en lillebitte flig – måske ikke af selve livets – men dog af den personlige histories gåde. Kunne det gøres til en del af museernes tilbud?

Faktaboks eller lignende:

Charlotte S. H. Jensen er styrelsesmedlem i Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie. Hun har skrevet flere vejledninger i slægtsforskning og deltaget i radio/tv-programmer om emnet.

Billedtekst (Matador)

Enhver slægtshistorie er samtidigt en personligt perspektiverende del af den store fortælling om "Nationen" og "Danmarkshistorien". Vi elsker historiske fortællinger! Der er grunde til, at fx "Matador" og "Krøniken" trækker bred interesse. Begge serier rummer "den store fortælling i den lille". Det gør slægtshistorien også, blot med den lille – men uhyre vigtige - forskel, at der ikke er tale om fiktion og at der tages udgangspunkt i verdens mest relevante person: dig selv.

Billedtekst (www.genealogi.dk)

Nettet nærmest bugner af både private og foreningstilknyttede websites om genealogi. Her ses websiten hos Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie, som er Danmarks ældste forening for slægtsforskning, stiftet i 1879.

Billedtekst (arkiv1)

Det er måske ikke ganske tydeligt for ikke-slægtsforskere. Men personerne på dette billede har det sandsynligvis vanvittigt spændende under deres besøg på Københavns Stadsarkiv.

Billedtekst (arkiv2)

At søge – og finde! Slægtsforskeren på billedet har netop fundet den indførelse i kirkebogen, som hun ledte efter! Jeg fik lov at tage et billede af hende og hendes glæde, men fik desværre aldrig hendes navn. Hvis hun ser dette, håber jeg at hun tilgiver brugen. Det er ganske enkelt det bedste billede jeg har – og nogen sinde har set – af glæden ved at finde.

ⁱ Netpublikationen "Lokalarkiver og kulturarven", af Asbjørn Hellum daværende formand for SLA <http://www.kum.dk/sw1185.asp>

ⁱⁱ Statens Arkivers årsberetning 2006 <http://www.sa.dk/sa/omarkiverne/aarsberet/pdf/2006.pdf>

ⁱⁱⁱ Pressemeddelelse fra det engelske genealogiske forbund findes på <http://www.sog.org.uk/events/2007show.shtml> . Eventen forventedes at trække ca. 15.000 gæster til National hall over 3 dage.

^{iv} <http://www.genline.se/Prospekt0827.pdf>

^v <http://www.genealogi.se/nybild05/Pagrotsky.pdf>